

Pirmskolā bērniem vispirms jāattīsta sociālās un fiziskās prasmes

FOTO: Andris Bērziņš

Juris Kotniks uzskata, ka arhitektiem ir svarīgi ne tikai zināt būvniecības tehniskās iespējas, bet arī izprast pamatinformāciju par bērnu fizisko, psiholoģisko attīstību un vajadzībām pirmskolas vecumposmā, lai varētu plānot tādas telpas, kurās bērni var harmoniski attīstīties.

VIZĪTKARTE

Juris Kotniks (*Jure Kotnik*) ir arhitekts, redaktors un arhitektūras konsultants, kurš dzīvo un strādā starp Ļubļanu un Parīzi.

Grāmatas „Jaunā bērnudārzu arhitektūra” (*New Kindergarten architecture*, Links, Barcelona, 2011) autors; tajā ir ietverti labākie pēdējo gadu bērnudārzu arhitektūras paraugi, akcentējot mūsdienu arhitektūras tendences.

Paralēli teorētiskajam un pētnieciskajam darbam viņš ir arī piecu bērnudārzu projektu autors un PB un Eiropas Padomes Attīstības bankas eksperts pirmskolu likumdošanas un telpu iekārtojuma dizaina optimizācijas jautājumos.

Pērn Ļubļanas Universitātē ieguvis doktora grādu, aizstāvot disertāciju „Hibridu arhitektūra bērnudārza dizainā”.

IK DAIGA KĻANSKA

J. Kotniku uz Izglītības attīstības centra desmit gadu darba svētku konferenci Rīgā bija uzaicinājis Sorosa fonda–Latvija iniciatīvas „Pārmaiņu iespēja skolām” vadītāja Aija Tūna, kura kopā ar J. Kotniku kā Pasaulē Bankas (PB) eksperti bija izstrādājuši priekšlikumus pirmskolas izglītības iestāžu pilnveidei Jakutijā Krievijas Federācijā.

Vai jūs pirms bērnudārza projektēšanas un būvniecības diskutējat ar pedagogiem, psihologiem par bērnu vajadzībām, viņu attīstību šajā vecumposmā?

Jā, protams, es to daru. Arhitektiem ir svarīgi ne tikai zināt būvniecības tehniskās iespējas, bet arī izprast pamatinformāciju par bērnu fizisko un psiholoģisko attīstību un vajadzībām pirms-

jai izvēlējos bērnudārzu dizaina tēmu. Esmu pētījis un salīdzinājis vairāku valstu likumdošanu bērnudārzu būvniecībā, uzrakstījis rakstu un grāmatu par bērnudārzu arhitektūras tēmu. Pateicoties tam, tiku aicināts kā PB eksperts izvērtēt Krievijas likumdošanu bērnudārzu būvniecībā.

Kādas ir bērnudārzu drošības prasību atšķirības dažādu valstu likumdošanā?

Austrumeiropas valstīs likumdošanā ir detalizēti aprakstītas bērnudārza ēkām noteiktās prasības, kas ierobežo inovāciju ienākšanu, savukārt Dānijā, Zviedrijā šādas prasības likumdošanā nav noteiktas, tādēļ arhitektam, projektējot bērnudārzu, ir brīvas rokas izdarīt labāko no iespējamā. Šā iemesla dēļ Dānijā, Zviedrijā un Somijā ir labākie bērnudārzi Eiropā. Izvērtējot bērnudārzu būvniecību reglamentējošo likumdošanu Krievijā un atsakoties no nevajadzīgām prasībām, bērnudārzu būvniecības izmaksas izdevās samazināt par 20–25 %. Turklāt par atteikšanos no 10–15 % prasību nemaz nevajadzēja cīnīties – tas notika vienkārši, par prasību bezjēdzību pārliecinot ar citu valstu piemēriem. Taču tas nav vienkārši, tam ir nepieciešami vairāki gadi. Ir jāpatur prātā, ka daudzas inovācijas var ieviest bez augstām izmaksām. Piemēram, lai brāļi un māsas, kas apmeklē vienu un to pašu bērnudārzu, netiktu šķirti katrs savā grupiņā uz visu dienu, var vienoties par kādu konkrētu laiku, kurā grupiņas durvis ir atvērtas un viņi var satikties, spēlēties kopā, iepazīties ar citiem bērniem. Ja grupiņas durvis ir atvērtas, tad tā ir zīme, ka bērni var mācīties socializēties. Ja durvis ir aizvērtas, tad par kādu bērnu socializāciju var būt runa? Turklāt ir jāreķinās, ka bērni šajā vecumā bieži vien nevar aizsniegt durvju rokturi un jūtas kā ieslodzītie, viņi maz kustas, kas neveicina viņu attīstību. Bērnudārzos parasti ir zāles, kuras tiek izmantotas vien pasākumu laikā. Pārējā laikā tās nevajag turēt tukšas, bet gan organizēt bērniem rotaļu stundas, kad viņi var spēlēties pēc savām vēlmēm. Tas ļauj bērniem vairāk satikt citus bērnus, sarunāties ar viņiem, tas veicina runas attīstību, viņi iegūst prasmes sazināties ar dažāda vecuma bērniem, socializējas, kas ir tik būtiski informācijas tehnoloģiju laikmetā, kad zūd prasmes kontaktēties ar dzīviem cilvēkiem. Šim inovācijām nav nepieciešami papildu līdzekļi, bet tikai izmaiņas darba organizācijā. Arhitektiem, projektējot telpas, ir jādomā, kā tās iekārtot tā, lai cilvēkiem būtu vieta, kur viņi varētu un vēlētos satikties. Turklāt var izmantot dažādas viegli un ērti pārvietojamas mēbeles (klučus, pufus), kas ļauj telpu katru reizi iekārtot citādi.

Aizvien vairāk arī bērnudārzos ienāk informācijas tehnoloģijas. Cik daudz to izmantošana bērnudārzā būtu nepieciešama?

Dzīve aizvien vairāk notiek *online* režīmā, kas rada draudus, ka cilvēkiem sarūk prasmes, kā dzīvot un uzvesties reālajā dzīvē, jo virtuālā vide nav gluži tas pats. Tehnoloģijas paver plašas iespējas, taču ar to izmantošanu ir jābūt ļoti uzmanīgiem, to lietošanas intensitāte ir stingri jākontrolē, jo tā atstāj ietekmi uz smadzeņu darbību, spēju koncentrēt uzmanību. Manuprāt, bērnudārzā bērniem vispirms ir jāpārbauda sociālās prasmes, jānodrošina iespējas fiziskai attīstībai – un tikai tad ir jāatlicina laiks arī informācijas tehnoloģijām. Ir svarīgi, lai bērniem ir pieejamas vienkāršas rotaļlietas, spēles, lai viņi var attīstīt savu fantāziju, zīmējot uz sienām, kas ir kā tāfeles; uz grīdas izveidot laukumu klasītēm, rāpties pa sienām – lai bērni var kustēties un viņu ķermenis – fiziski attīstīties. Ir jāatgriežas arī pie dabas, vairāk laika jāpavada dabā, mācoties tajā un no tās, spēlējoties un atrodoties svaigā gaisā, kas ļauj nostiprināt bērnu veselību. Bērnudārzu teritorijā var ierīkot mazdārziņus, kur bērni var iestādīt ziedus, augus un rūpēties par tiem, vērot izmaiņas to augšanā, skatīties un analizēt, kā mainās gadalaiki. Dabā var izdomāt tūkstošiem interesantu spēļu, kas veicina bērna izaugsmi. Daba ir vislieliskākā laboratorija, kurā var veikt eksperimentus, vākt augu lapas un veidot herbāriju, veikt novērojumus. Manuprāt, nākotne ir arī Marijas Montesori pedagogiskajām idejām, ko aizvien vairāk izmanto pedagogi dažādās valstīs, lai veicinātu bērnu patstāvīgu mācīšanos. Protams, šīs metodes ir jāpielāgo mūsdienu iespējām un vajadzībām. Vēlreiz uzsveru, ka tām nav nepieciešamas augstas papildu izmaksas, bet tikai darba organizācijas maiņa.

“ Ir jāatgriežas arī pie dabas, vairāk laika jāpavada dabā, mācoties tajā un no tās, spēlējoties un atrodoties svaigā gaisā, kas ļauj nostiprināt bērnu veselību.

Kādas kļūdas esat novērojis bērnudārzu būvniecībā un iekārtošanā?

Mani vērojumi liecina, ka bērnudārzu sieniņu krāsojumam nereti tiek izmantotas pārāk intensīvas un košas krāsas. Uz sienām ir skolotāju gleznojumi, kas izskatās

skaisti, taču bērni uz tiem var tikai skatīties, nevis zīmēt pašī, tādējādi attīstot savu radošumu, fantāziju, nostiprinot rokas muskulatūru, attīstot ķermeņa līdzsvaru. Turklāt pārāk intensīvi krāsu toņi nelabvēlīgi ietekmē arī bērnu uztveres spējas, uzmanības koncentrēšanu, var izraisīt satraukumu un pat agresivitāti. Manā prezentācijā, kas ir pieejama jūsu laikraksta mājaslapā, ir piemērs par telpas sienu, kas ir kā melna tāfele, uz kuras bērni var zīmēt, spēlēt spēles. Var izmantot arī magnētu tāfeles, kur bērni var spēlēt dažādas spēles. Pat bērnudārza ārīnai var izmantot materiālus, pie kuriem var piestiprināt dažādas ģeometriskas figūras, attēlus. Tā viņiem ir iespēja rotaļāties mācīties, turklāt bērnudārzs katru dienu izskatās citādi, gluži kā jauns.

Kāds ir jūsu viedoklis par mūsdienu bērnu rotaļlietām – vai tās veicina bērna intelektuālo attīstību?

Diemžēl ir jāatzīst, ka rotaļlietu ražotāji ļoti cieši sadarbojas ar kino industriju. Vecākiem ir ļoti grūti pretoties bērnu prasībām iegādāties kārtējo animācijas filmas varoņa rotaļlietu. Tas patiesi nav vienkārši. Vērtīgākās ir elementāras rotaļlietas, kur bērns var pats izdomāt daudz dažādu veidu, kā ar tām spēlēties. Viņš stundām varēs aizrautīgi būtēt torņus, mājas, tiltus – un viņam nekad tas neapniks. Savukārt rotaļlietu ražotāju mērķis ir pelnīt un tas viņiem arī lieliski izdodas, jo viņu ražojumi bērnam apņik jau pāris stundu laikā, un vecāki ir spiesti iegādāties aizvien jaunas un jaunas rotaļlietas. Laimīgā kārtā patlaban daudzi dizaineri pasaulē ir pievērsuši īpašu uzmanību tam, lai rotaļlietu ražošanā izmantotu ekoloģiskus materiālus. Tiek domāts arī par to, lai, spēlējoties ar šīm rotaļlietām, bērni varētu apgūt jaunas prasmes, attīstītu savas radošās spējas.

Kas ir jāievēro, mācot 21. gadsimta bērnus?

Vispirms ir jāsaprot, ka līdz šim skolēniem esam mācījuši faktus, taču 21. gadsimtā būs jādomā, kā izprast pasaulē notiekošos procesus. Ir jāreķinās, ka bērni ir ļoti mainījušies un viņu attīstības līmenis ir būtiski atšķirīgs, tādēļ visiem vienlaikus mācīt vienu un to pašu ar vienām un tām pašām metodēm būs sarežģīti. Skolotājiem būs jāatrod individuāla pieeja, kā vienu un to pašu ciparu iemācīt katram bērnam. Skolotājiem nāksies iziet no savas komforta zonas un meklēt jaunus, efektīvus veidus, kā organizēt mācīšanu un mācīšanos. ■

Ar J. Kotnika idejām var iepazīties prezentācijā „Jauna arhitektūra jaunām mācībām” (angļu val.), kas ir publicēta <http://www.izglitiba-kultura.lv/metodiskie-materiali>.